

UIT HEUSDENHOUTS HISTORIE 13

In samenwerking met Heemkundekring Paulus van Daesdonck

DE ALGEMEENE BEGRAAFPLAATS VAN BREDA TE HEUSDENHOUT

Rond 1860 vond de wetgever dat de regels voor begraven landelijk gelijk moesten zijn. Daarom kwam er voor het eerst een landelijke wet, de Begrafeniswet. Deze wet was ingesteld om regels te hebben voor het begraven van overledenen. Zij moesten op ordentelijke wijze ter aarde worden besteld, daarvan was eerder niet altijd sprake. Ook werd de mogelijkheid opengesteld om als niet gelovige op een andere begraafplaats begraven te worden dan bij katholieken of protestanten. De wet gaat niet alleen over begraven, maar ook over lijkschouwing en identificatie, de termijnen waarbinnen begraven moet worden, wat er moet gebeuren als niemand wil begraven, de aanleg van gemeentelijke en andere begraafplaatsen, het sluiten en opheffen van begraafplaatsen, e.d. Hiermee werd de verplichting aan gemeenten opgelegd om een zogenaamde algemene begraafplaats te stichten.

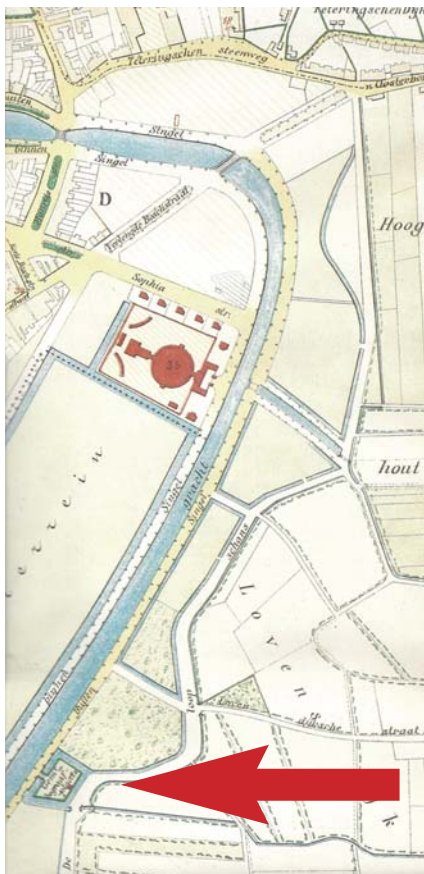
In Breda was op de begraafplaats "in het gehucht Zijlen onder Prinsenhage" gelegenheid voor het begraven van niet katholieken. Dit was het gevolg van een afspraak met de Rooms Katholieke parochies in Breda.

In de wet van 1869 werd echter bepaald, dat er voor mensen die niet op een katholieke of protestante begraafplaats begraven wilden worden, een algemene begraafplaats moest worden ingericht. Breda vroeg een tijdelijke ontheffing van deze verplichting aan en kreeg die, zolang er nog geen geschikte grond voor de begraafplaats vrijgemaakt was. De gemeente verwachtte een stuk grond te kunnen verwerven van de geslechte vestingwerken. De ontheffing gold telkens voor één jaar en werd jaarlijks verlengd tot aan 1882.

In 1875 werden door de gemeente Breda onderhandelingen aangeknoopt met de Minister van Financiën, teneinde vestinggrond aan de Loopschans te kopen om daar een algemene begraafplaats aan te leggen.

De grond werd aan de gemeente overgedaan voor f 2000 per hectare maar het duurde tot 1881 voordat de grond werd overgedragen en bewerkt kon gaan worden. De aanbesteding vond plaats op 19 december 1881 voor f 1169 en in 1882 werd gemeld dat "de Algemeene Begraafplaats in de Loopschans thans is voltooid en door eene beukenheg omgeven, terwijl de glooiingen zijn beplant met Italiaansche populieren heesters." Op een kaart uit

1890 is de plaats van de gemeentelijke dodenakker duidelijk te zien, gelegen aan de Oost Buitensingel (de huidige Wilhelminasingel). De plaats is omringd door een water met aan de voorkant een ingang.

Bij de pijl de begraafplaats, ten noorden er van de koepelgevangenis. Op dezelfde plaats staat nu de watertoren/kantoorstoren

De Israëlitische gemeente had in Breda geen begraafplaats; hun overledenen werden begraven op de Israëlitische begraafplaats te Oosterhout. Maar ook zij wilden aanspraak maken op een begraafplaats binnen de gemeente Breda, zodoende vroeg het kerkbestuur der Nederlandsch Israëlitische Gemeente te

Breda in 1892 een stuk grond te koop naast de algemene begraafplaats om daar hun doden te begraven.

Echter, door de onverwachte stadsuitbreiding en het feit dat van de algemene begraafplaats nog steeds geen gebruik was gemaakt, wilde men de begraafplaats elders aanleggen en werd geopperd dat men "wellicht het oog zoude moeten vestigen op een stukje heidegrond buiten de gemeente." Op de locatie van de algemene begraafplaats werd de Watertoren gepland en de aanleg van het Wilhelminapark voorbereid. In de gemeenteraad werd het besluit tot verplaatsing unaniem genomen ("Niemand der leden het woord verlangende, wordt daartoe zonder hoofdelijke stemming besloten.") en dus, zonder bezwaar van het ministerie van Financiën tegen de overdracht van een stuk grond onder Ginneken, kadastraal bekend sectie A, gedeeltes van de no's 693 en 694, ter grootte van ca. 40 aren, voor de koopprijs van f 60 en met de goedkeuring van de gemeente Ginneken en Bavel, werd hier toe in november 1893 besloten.

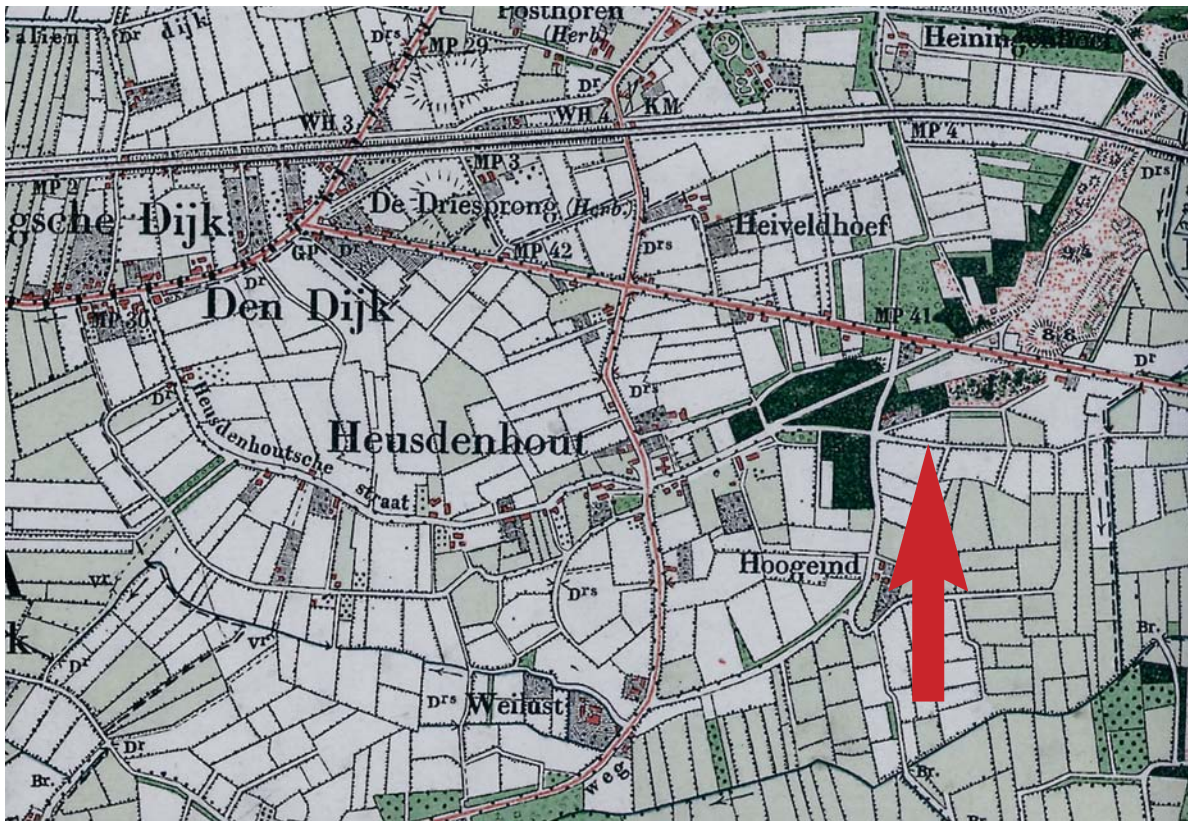
In 1894 verstreekte de bouwcommissie een rapport "om daarop te dienen van advies stelden heeren burgemeester en wethouders in onze handen een plan met bestek en teekeningen voor den aanleg eener algemeene begraafplaats met lijkenhuus op de daarvoor aangekochte gronden onder de gemeente Ginneken ten zuiden van de Rijksweg van Breda naar Tilburg."

"Het onderzoek der stukken heeft tot geene bedenkingen aanleiding gegeven en wij hebben de eer U voor te stellen die goed te keuren en burgemeester en wethouders te machtigen tot de besteding over te gaan."

Op 19 maart 1894 kwam de akte van overdracht tot stand, het werk werd gegund aan W. de Kanter te Teteringen voor f 419 en op 12 november 1894 was het werk gedaan. Op 7 december volgde een bezichtiging en met ingang van 1 januari 1895 werd Cornelis Wagemakers tot opzichter aangewezen. Zijn vergoeding bedroeg f 10 per jaar.

De Israëlieten hadden ondertussen nog

Het kapeldorp Heusdenhout in 1898 met de locatie van de Algemeene Begraafplaats van Breda

steeds geen eigen begraafplaats in Breda en waren dus aangewezen op de begraafplaats te Oosterhout. Het comité tot het aankopen van een Israëlitische begraafplaats te Breda ondernam in 1902 een nieuwe poging om op de Algemeene Begraafplaats een perceel te verwerven, ter grootte van 14 à 15 m over de gehele breedte onder voorwaarden en bepalingen als de raad zou voorstellen. Na het nodige geharrewar (de nuance tussen een comité van personen en het bestuur van een kerkelijke gemeente werd breed uitgemeten en de conclusie luidde dat het comité geen partij was) werd de Israëlitische gemeente "Obes-Salem" een gedeelte van de begraafplaats in Heusdenhout ter beschikking gesteld, onder voorwaarden: de kosten waren voor de Israëlitische gemeente; het gemeentebestuur was gerechtigd tot opheffing en verplaatsing; het toegekende gedeelte kwam aan de westzijde te liggen en mat 15m bij 50 m en het perceel moest 4-zijdig afgesloten worden. In 1903 werd het Israëlitische deel in gebruik genomen. De Algemeene Begraafplaats van Breda te Heusdenhout (nu Sectie A no. 924) werd niet echt populair. Pas in 1903 (!) vond de eerste begrafenis plaats: het lichaam van een verder onbekende verdronken man. Op de oude begraafplaats aan de Oost Buitensingel vond trouwens geen enkele dode zijn of haar laatste rustplaats.

Israëlitische begrafenissen vonden in de eerste 10 jaar regelmatig plaats. Vanaf

1904 tot en met 1920 werden 35 personen hier begraven, maar daarna daalde het aantal begrafenissen sterk. In de volksmond schijnt men de naam "jodenkerkhof" gebruikt te hebben, evenals het ook weinig poëtische "paardenkerkhof". Het aantal ter aarde bestellingen op de Algemeene Begraafplaats bleef beperkt tot 3; de eerder genoemde drenkeling op 17 maart 1903, op 13 september 1910 een kind en als laatste op 20 december 1916 een Belgische vluchteling. Na die tijd is er geen gebruik meer gemaakt van deze begraafplaats.

De begraafplaats in Heusdenhout was te vinden aan de Hoogeindsestraat, vlak bij de kruising met de (verlengde) Kapelstraat, iets ten zuiden van de Tilburgseweg, bij het huidige viaduct "Heidehof".

In 1914 overleed de opzichter van de begraafplaats en hij werd opgevolgd door H. Huijbregts uit Heusdenhout, nog steeds voor de somma van f 10 per jaar. Daarna, vanaf 1919, nam F. Wiechmann de honneurs waar.

Over de begraafplaats laat zich verder weinig nieuws melden. Af en toe komt er nog iets los, zoals in 1919, wanneer gewag wordt gemaakt van de desolate toestand van de plaats. Afdoende herstelling wordt gewenst. De reactie is dat de plaats

geregeld wordt onderhouden en dat het hek onlangs nog is hersteld. Een voorbeeld van kosten van onderhoud uit 1908: f 7,22 is voor dat onderhoud uitgetrokken, zelfs in die dagen voor zo'n project een schijntje. In 1920 werd het toegangshek tot de begraafplaats hersteld en de hoofdstijlen vernieuwd. De ijzeren draadhekken werden opnieuw geverfd en van het lijkenhuis werden de boeiboorden en de boordplanken vernieuwd. In 1929 meldt men de allertreurigste toestand van de Algemeene Begraafplaats.

Deze zou met een betonnen muur moeten worden afgesloten. "Er stond een houten kruisje op het graf van een Belgisch kind, maar een kransje dat er vroeger geplaatst was, lag op de weg. Het lijkt wel een paardenkerkhof." Het Israëlitisch gedeelte ziet er beter uit, men onderhoudt het zelf.

Vanaf 1937 is het toezicht op de begraafplaats opgedragen aan E. Kreitlein. De vergoeding bedraagt nog steeds f 10 per jaar.

In 1938 komt J. Rijpert, begrafenisondernemer, met een verzoek tot het aanleggen van een nieuwe algemene begraafplaats,

Het Nieuws van de Dag 11 april 1939: Ook toen al geruchtmakende kwesties in de Bredase gemeenteraad.

de aanschaf van materialen en hem het onderhoud op te dragen. Om zijn verzoek kracht bij te zetten, levert hij een aantal foto's om te illustreren hoe erg de toestand is. Er zijn nog meer mensen die vinden dat de begraafplaats niet meer aan de eisen van de tijd voldoet: het is te ver van de stad; er staat geen behoorlijk lijkenhuis; er is geen baar; er is onvoldoende beplanting rondom het Israëlitische gedeelte; er is onvoldoende toezicht; het bedrag dat is uitgetrokken om de toegangsweg te verharderen, f 800, is aan de lage kant.

B & W willen er nog steeds een behoorlijke begraafplaats van maken, omdat het zo'n mooi terrein is. Er gebeurt dan ook een en ander en zelfs de naam wordt veranderd. "Heidehof" is de nieuwe naam, maar de uitbater van café Heidehof is daar niet zo gelukkig mee. Daarom zal de begraafplaats de naam "Boschrust" gaan dragen.

In de jaren daarna is er helemaal niets te melden, er vinden geen begrafenissen plaats, alleen de post onderhoud wordt wel eens opgevoerd. In 1959 wordt tijdens

een gemeenteraadsvergadering gevraagd waar "Boschrust" is te vinden. Het antwoord is: aan de Hoogeindsestraat in Nieuw-Ginneken. Voor onderhoud van "Boschrust" is in 1961 f 250 uitgetrokken

Het (zomer) huisje van de familie van de Ven naast de ingang van de begraafplaats

en men beweert dat de dienst beplantingen zorg draagt voor het onderhoud.

Toch heeft er van 8 tot 17 oktober 1958 onderzoek en opgraving plaatsgevonden vanwege de naderende aanleg van Rijksweg 27. De begraafplaats moest

worden ontruimd. De stoffelijke overschotten van de aldaar begraven Israëlieten werden overgebracht naar de Israëlitische Begraafplaats te Oosterhout. 18 lichamen werden opgegraven, op

12 graven werden nog namen aangetroffen. Hiervan is een verslag opgesteld, waarbij nog werd aangekend dat er van de begraafplaats geen administratie voorhanden was. De begraafplaats is gesloten en het perceel en alles eromheen is opgegaan in de toen nieuw te bouwen wijk Heusdenhout. De begraafplaats is letterlijk "begraven" onder de daar aangelegde Rijksweg 27.

Dolf Piederiet, lid van de Werkgroep Heusdenhouts Historie

Voor reacties op dit artikel of op andere zaken betreffende de historie van Heusdenhout: Neem contact op met wijkraad@heusdenhout.nl of bel 076 5810024.

We blijven erg belangstellend naar fotomateriaal en verhalen van het Heusdenhout van vroeger. Werkgroep Heusdenhouts Historie

